

Motion till riksdagen

1988/89:A451

av Birger Andersson (c)

Regionalpolitiska insatser i Västmanlands län

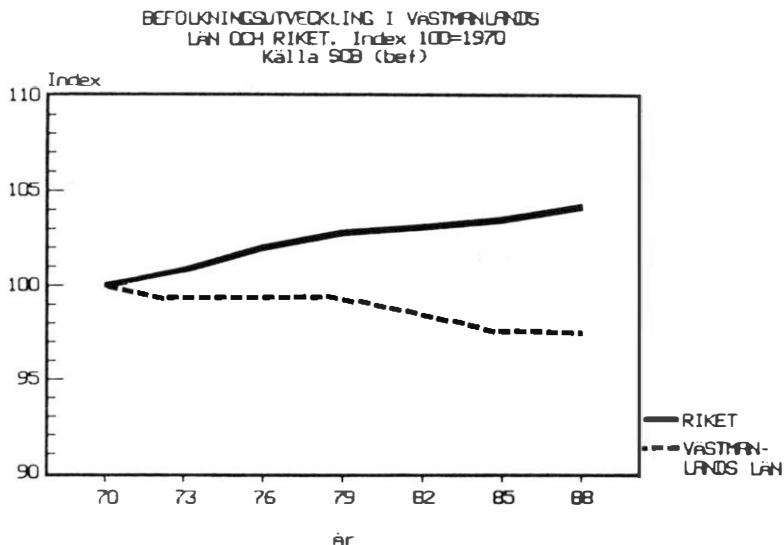
Västmanland – län med problem och med möjligheter

Västmanland är ett län med stora variationer. I norra delen av länet finns de skogrika Bergslagskommunerna Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg. Därefter kommer mellanbygden med omväxlande jord och skog. I länets södra del mot Mälaren finns stora slättområden, det ljuvliga Mälarländskapet med dess lummiga hagar och lövskogar.

Västmanland är alltså ett omväxlande, innehållsrikt och spännande län vid inre delen av Mälaren. Länet har för närvarande stora problem; ett i många avseenden bortglömt län med en oroande negativ utveckling. Västmanland är egentligen ett framtidslän; ett län med goda möjligheter om utvecklingen kunde kanaliseras i rätt riktning. Men för detta krävs bl.a. bättre kommunikationer, förbättrade utbildningsmöjligheter och lokalisering av statliga verksamheter till länet.

Befolkningsutveckling

Västmanland har alltsedan början av 1970-talet haft en vikande befolkningsutveckling i jämförelse med riket. År 1980 hade länet över 259 000 invånare.

Vid årsskiftet 1988/89 hade länet ca 255 000 invånare. Den sammanlagda befolkningsminskningen 1980–1988 blev över 4 000 invånare.

Mot. 1988/89
A451

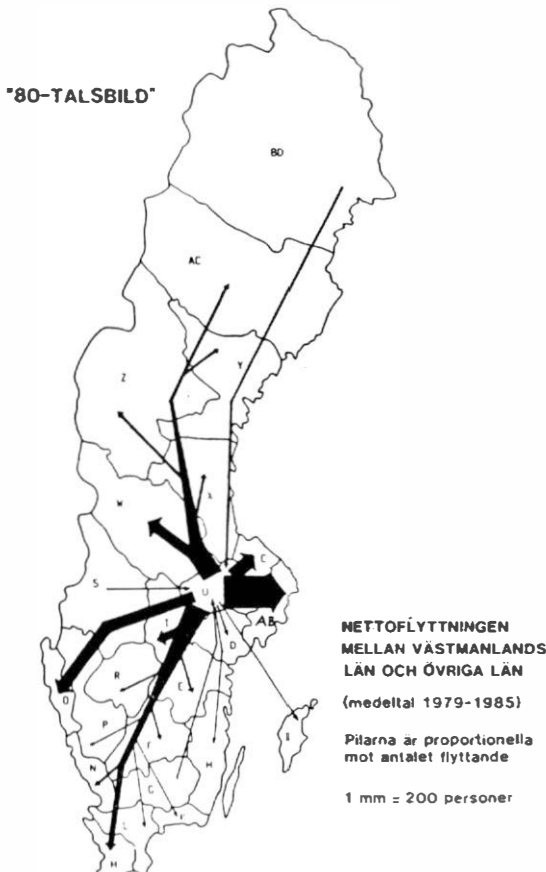
Under 1988 redovisade Västmanlands län för första gången på många år en befolkningsökning. Det var glädjande. Länets folkmängd hade ökat med ca 675 personer. Vid en närmare analys av befolkningsutvecklingen för år 1988 finner man följande:

Födelseöverskott	+ 475 personer
Inrikes omflyttning	– 669 personer
Utrikes omflyttning	+ 869 personer

Befolkningsökningen beror alltså dels på ett födelseöverskott dels på nettoinvandring från utlandet.

Stor nettoutflyttning

Västmanland har i många år haft ett stort inrikes negativt flyttningsnetto. Hur flyttningsströmmarna går mellan Västmanlands län och övriga län framgår av figur 2.

Källa: Länsstyrelsen i U län.

Västmanlands län förlorar i första hand till den mycket expansiva Stockholmsregionen, men även till den likaledes expansiva Uppsalaregionen och till Västsverige. Utbildnings- och arbetsskäl är avgörande faktorer vid en flyttning från länet. Industrisysselsättningen har sviktat alltsedan början på 1970-talet. Likaså har antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruket hela tiden minskat. Högskolan Eskilstuna/Västerås har ej fått den utbildningsvolum, som är motiverad med utgångspunkt från att de två länen tillsammans har över 500 000 invånare. Därför tvingas många västmanländska ungdomar bedriva högskolestudier på annan ort.

Vid ett närmare studium av åldersfördelningen bland dem som flyttar finner man att länet tappar mest i åldersgruppen 21-30 år. Av dem som flyttat av arbetsskäl är ca 65-70 % i åldrarna 21-40 år. Om denna obalans i flyttningsströmmarna fortsätter, leder detta till en snedvriden åldersstruktur, som efterhand får allvarliga konsekvenser för länets kommuner. Även Västerås, länets befolkningmässigt i särklass största kommun med över 117 000 invånare, har ett stort negativt flyttningsnetto. Västerås har haft ett negativt flyttningsnetto 15 av de senaste 16 åren.

Befolkningsutvecklingen i Västmanlands län skulle ha varit ännu mer negativ om inte länet fortfarande uppvisat ett födelseöverskott. Som en konsekvens av det negativa flyttningsnettot, först och främst i åldrarna 21-40 år, kommer antalet personer i familjebildande ålder att minska och det nuvarande födelseöverskottet kan därför mycket snabbt komma att ändras till ett födelseunderskott.

Industrisysselsättning

Västmanlands län är ett starkt industrialiserat län. Industrin har haft, har fortfarande och riskerar att få ytterligare strukturproblem. Många västmanländska samhällen är typiska bruksorter, som domineras av en eller ett fåtal företag.

Stålindustri, metallbearbetande industri, maskin- och elektroteknisk industri, som dominerar i Västmanland, har alltsedan mitten av 1970-talet arbetat i en internationell överkapacitetssituation. I början av 1970-talet föreföll framtidsutsikterna ljusa för många bruksorter i Bergslagen. De allra flesta internationella prognoser pekade entydigt på en fortsatt snabb tillväxt inom stålområdet. I en rapport (1972) utarbetad av International Iron and Steel Institute prognosticerades en ca 70 %-ig ökning av stålförbrukningen fram till 1985. Framtidsoptimismen inom stålindustrin var stor och många stålföretag utökade produktionskapaciteten.

Framtiden blev emellertid helt annorlunda. Istället för en 70 %-ig ökning fram till 1985 minskade stålförbrukningen med 10 % fram till 1985. Överkapaciteten inom stålindustrin var stor. I ett läge då den svenska kostnadsnivån stiger snabbare än i våra konkurrentländer, drabbas den svenska stålindustrin särskilt hårt. För närvarande går stålindustrin för högvarv, men vid en kommande lågkonjunktur kan problemen ånyo bli mycket allvarliga. Strukturomvandling och industrinedläggelse kan ta fart igen i Bergslagslänen.

Det är nödvändigt med en breddning av den industriella basen i Västman-

lands län. Minst lika nödvändig är en kraftig ökning av den privata tjänstesektorn kompletterad med en ökning av statliga verksamheter. Förändringar tar tid. En breddning av sysselsättningsmöjligheterna sker inte på 1-2 år utan det är ett långsiktigt målmedvetet arbete, som kan ta 10-20 år innan ett bestående trendbrott till en för länet positiv utveckling har åstadkommits.

Mot. 1988/89
A451

Västmanland – ett framtidslän

Västmanland är ett framtidslän. Men det krävs kraftfulla insatser för att vända den negativa utveckling, som oavbrutet pågått sedan början på 1970-talet. Det räcker inte med enstaka punktinsatser utan det behövs samlade insatser på många områden för att åstadkomma en varaktig förändring.

Länsborna är starkt medvetna om länets problem. Det arbetas intensivt på olika nivåer för en positiv utveckling av länet. Optimismen är fortfarande stor, men för att åstadkomma en verklig förändring är det nödvändigt med insatser från regering och riksdag. Bl.a. måste kommunikationerna förbättras, den högre utbildningen måste både fördjupas och breddas och statlig verksamhet lokaliseras till länet.

Bättre kommunikationer nödvändiga

Järnvägen

Medel har anvisats för en ombyggnad och modernisering av bansträckningen Västerås-Kolbäck-Fagersta-Ludvika (Bergslagsbanan). Det är bra. Upprustningen beräknas vara klar 1992 och kommer att få stor betydelse för Bergslagen.

Länstrafiken i Västmanlands län trafikerar fr.o.m. 89-01-09 sträckorna Västerås-Eskilstuna, Västerås-Sala, Västerås-Ludvika och Västerås-Arboga med snabba X 10-tåg med hög komfort.

Men dessa satsningar är inte tillräckliga. Väl utbyggda järnvägskommunikationer i inre Mälardalen är nödvändiga för en aktivare lokalisering av verksamheter inom ett stort geografiskt Mälardals/Bergslagsområde med triangeln Västerås- Eskilstuna-Örebro i centrum. Därför behövs Mälarbannan. Behovet av denna nödvändiga satsning utvecklas närmare i en särskild motion, 1988/89:T530.

Vägar

Det är mycket betydelsefullt för en region att ha ett väl fungerande vägnät med vägar som har en jämn och för sitt ändamål lämplig standard. De senaste årens medelstilldelning till Västmanlands län har ej medgivit att angelägna projekt kunnat genomföras i den takt, som varit nödvändig för regionens utveckling.

I separat motion (1988/89:T312) har påvisats behovet av särskilda medel för ett fullföljande av upprustningen av "Räta linjen" d.v.s. vägsträckningen Norrköping-Västerås- Gävle. Vissa återstående vägsträckor måste snabbt

rustas upp, så att "Räta linjen" i hela sin sträckning får en jämn och hög standard. Då slipper Stockholmsregionen genomgående personbils- och lastbilstrafik i nord-sydlig riktning.

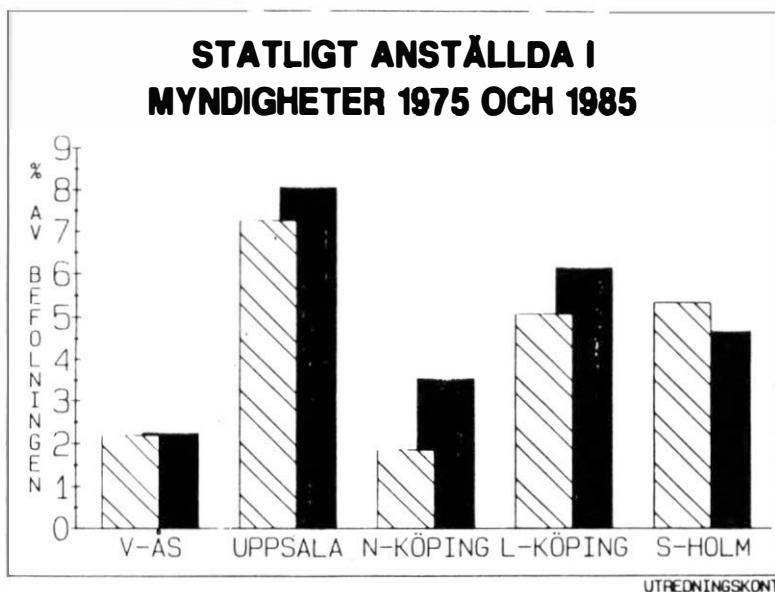
Mot. 1988/89
A451

Ett annat aktuellt vägprojekt är ombyggnaden av E18 Arboga- Köping. I vägverkets senast fastställda flerårsplan ligger projektet i en obestämd framtid. Det är otillfredsställande. Projektet har hög angelägenhetsgrad.

Anslagen för drift och underhåll har under flera år varit för små, vilket medfört eftersläpande underhåll. Det är nödvändigt med högre anslag till länets vägnät, dels för att den nuvarande tekniska standarden skall kunna upprätthållas, dels för att kraftigt förslitna delar av vägnätet inom rimlig tid skall kunna återföras till en lämplig teknisk standard. Vägkapitalet måste förvaltas och vidmakthållas. Alltför många av länets vägar är fortfarande grusvägar; ofta med bärighetsrestriktioner under tjällossningen.

Utlokalisering av statlig verksamhet

Västmanlands län har inte fått del av någon av de statliga utlokaliseringar, som genomförts under 1970- och 1980-talet. Västmanland är i detta avseende ett helt bortglömt län. Länet har inte ens fått någon kompensation för de nedläggningar av eller neddragningar i statliga verksamheter, som drabbat länet. Som exempel kan nämnas att Västmanlands enda kvarvarande militära förband, flygflottiljen vid Hässlö utanför Västerås, lades ned i början på 1980-talet. I följd planerade televerket att flytta arbetstillfällena från Västerås till annan ort, som riskerade bli hårt utsatt för neddragning av statlig verksamhet. Att flytta statliga arbetstillfällena från ett hårt drabbat län, Västmanlands län, till ett annat hårt drabbat län är dålig regionalpolitik. Ur regionalpolitisk synpunkt borde det istället vara självklart att flyttning av statliga verksamheter skall ske från expansiva regioner till regioner med utvecklingsproblem.

Källa: Utredningskontoret Västerås

Stockholmsregionen har stora tillväxtproblem med en mycket besvärande bostadsbrist. Det borde därför vara positivt ur Stockholmsområdets synpunkt om statliga verksamheter lokaliserades utanför den expansiva Stockholmsregionen. Det är lämpligt att först och främst dels lokalisera nya statliga verksamheter utanför tillväxtregionerna, dels prioritera expanderande verksamheter framför verksamheter, som minskar i omfattning. Även nya statliga funktioner, som i nuläget kan tyckas små och obetydliga, skall placeras utanför tillväxtregionerna. Utredningsuppdrag av olika slag borde också i större utsträckning än hittills läggas utanför Stockholmsregionen. Ett systematiskt arbete efter ovanstående modell borde kunna medverka till att en bättre regional balans uppnås.

Riksdagen bör därför hos regeringen begära att en plan, varvid ovan framförda synpunkter kan utgöra ett bra underlag, skall utarbetas och föreläggas riksdagen. Län som dels ligger utanför tillväxtregionerna, dels ej erhållit någon nämnvärd etablering av statlig verksamhet under 1970- och 1980-talet skall prioriteras högst. Till denna grupp hör Västmanlands län.

Utbildning

Utbildning är en investering för framtiden. Centerpartiet har under flera år krävt större resurser till skolan. Centerpartiet har också krävt större satsningar på de mindre högskolorna.

Högskolan Eskilstuna/Västerås, som tillhör gruppen mindre högskolor, är gemensam högskoleenhet för Västmanland och Södermanland. Länen har tillsammans över 500 000 invånare. Tiden är nu lämplig för en uppdelning i två separata högskoleenheter, där varje enhet har sin egen högskolestyrelse och sin egen utbildningsprofil. I särskilda motioner (1988/89:Ub503 och Ub536) redovisas möjligheter för en breddning och fördjupning av högre tekniska studier förlagda till Västerås.

Landsbygdsutveckling

En landsomfattande kampanj, Landsbygd 90, har pågått under senare tid.

Landsbygdskampanjen har inriktats dels mot regionalpolitiska frågor, dels mot bevarandefrågor. Ortsbefolkning och kommunledningar har med stor entusiasm och kreativitet engagerat sig i att utveckla landsbygden. Men ofta har entusiasmen dämpats genom att den socialdemokratiska regeringen, statliga myndigheter eller verk har fattat beslut och/eller vidtagit åtgärder, som direkt motverkar en positiv utveckling för landsbygden.

Några exempel från Västmanlands län:

1. Telefonkiosken i Karbenning, Norberg. Televerket ville ta bort kiosken. Genom ett starkt engagemang från Ortsbefolkning och kommunledning finns kiosken kvar.
2. Postverkets nedläggning av postkontor. Munktorp, Köping, har lagts ned. Möklinta, Sala, är tills vidare kvar genom insatser från Ortsbefolkning och kommunledning.
3. Mörka moln hopar sig över jordbruket i norra och mellersta delarna av länet. Jord- och skogsbruket är basnäringarna på landsbygden. Den socialdemokratiska regeringen har fört och för en ryckig jordbrukspolitik. Det är

svårt, för att inte säga omöjligt för den enskilde jord- och skogsbrukaren att kunna planera och investera, när framtiden ter sig så osäker.

Enligt en utredning gjord av LUI, sektionen för lantbruks- och konsumtionsfrågor, riskerar länets norra och mellersta delar att drabbas mycket hårt av nedläggning av åker. Enbart i Sala och Heby kommuner skulle 11 000 ha riskera att läggas ned.

Ovanstående är tydliga exempel på åtgärder, som direkt motverkar en positiv utveckling på landsbygden.

Centerpartiet vill satsa på landsbygden, vill satsa på familj jordbruket, vill behålla det öppna odlingslandskapet, vill fortsätta odla den brukningsvärda åkern, vill satsa på alternativa grödor för energiproduktion, fibergrödor och andra grödor för den kemisk-tekniska industrin m.m.

Men för att lyckas är det nödvändigt att satsa på en målinriktad forskning och ett ordentligt stöd i inledningskedet av produktionsomläggningen.

För många av de västmanländska kommunerna är ett aktivt arbete med landsbygdsfrågor inte något nytt. Nämnas kan i detta sammanhang Heby kommun, som satsat och satsar intensivt på att utveckla landsbygden genom att entusiasmera kreativa människor att engagera sig i olika landsbygdsprojekt. Grannkommunen Sala är ytterligare ett exempel, där man genom en målmedveten och systematisk satsning på hela kommunen, som till ytan är länets största, lyckats sprida befolkningsökningen. År 1987 ökade 7 av kommunens 8 församlingar. 1988 ökade 6 av 8 församlingar.

Som sammanfattning vill jag framhålla behovet av åtgärder för att vända utvecklingen i Västmanlands län. Det behövs samlade insatser för att åstadkomma ett varaktigt trendbrott. Enstaka punktinsatser är ej tillräckliga. Därför är det viktigt att de ovan nämnda motionerna inom kommunikationer och utbildning får en positiv behandling och att riksdagen i anledning av denna motion uttalar behovet av åtgärder för en positiv utveckling av Västmanlands län.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av åtgärder för en positiv utveckling av Västmanlands län.

Stockholm den 25 januari 1989

Birger Andersson (c)